

Welvarend Westerschelde

duurzame havenontwikkeling als impuls voor natuur- en gebiedsontwikkeling

Inzending Delta Water Award
5 Mei 2011
Team Royal Haskoning/WUR

INTRODUCTIE

De opdracht: Ontwikkel een innovatief en duurzaam project dat de economische kracht van de Zuidwestelijke delta kan versterken.

Vanuit onze persoonlijke en professionele betrokkenheid bij de Zeeuwse delta gaan wij de uitdaging graag aan door onze creativiteit in te zetten om bij te dragen aan de ontwikkeling van dit gebied. Met onze inzending richten wij ons op een duurzame ontwikkeling voor havengebieden en scheepvaart in synergie met gebieds- en natuurontwikkeling rond de Westerschelde, specifiek voor Terneuzen. De Westerschelde biedt veel potentie voor verdere ontwikkeling van de Zeeuwse economie maar heeft ook unieke natuurwaarden. Hierdoor zitten beide waarden in zekere mate op slot voor ontwikkeling. Economisch gedreven initiatieven rond de Westerschelde moeten naar onze mening geen bedreiging vormen voor de ecologische waarden in het gebied, maar juist hieraan een impuls geven.

Wij willen concrete oplossingen bieden voor uitdagingen in de delta. Dit willen wij doen door te zoeken naar synergie in plaats van polarisatie, wat leidt tot een integraal voorbeeld voor de Zuidwestelijke delta. Hierbij zoeken wij de uitdaging in de combinatie tussen havenontwikkeling en gebiedsontwikkeling waarin natuur een belangrijke positie vervult.

De kern van ons voorstel 'Welvarend Westerschelde' is het identificeren van concrete kansen voor koppeling van economische (haven)ontwikkeling aan versterking voor natuur en de omgeving. Dit willen we doen door het maken van de 'Sustainable Delta Toolbox', waarin bouwstenen voor ontwikkeling op een systematische manier zijn opgenomen.

De bouwstenen hebben labels met de score op natuurwaarde, innovatie-/omgevingswaarde en budget. De toolbox biedt zo een helder overzicht van kansen en maatregelen die door de lokale economische spelers kunnen worden opgepakt en uitgevoerd. De individuele projecten en initiatieven kunnen zo snel worden versterkt met bouwstenen waarmee ook de omgeving en de natuur worden ontwikkeld.

Ons concept richt zich concreet op de duurzame ontwikkeling van haven- en scheepvaart in Terneuzen en de directe omgeving. In dit gebied zijn veel potentiële havenontwikkelingen die een impuls voor de regio kunnen vormen. Daarnaast biedt dit gebied de mogelijkheid om natuurontwikkeling te stimuleren die de impact van de haven op natuurwaarden compenseert.

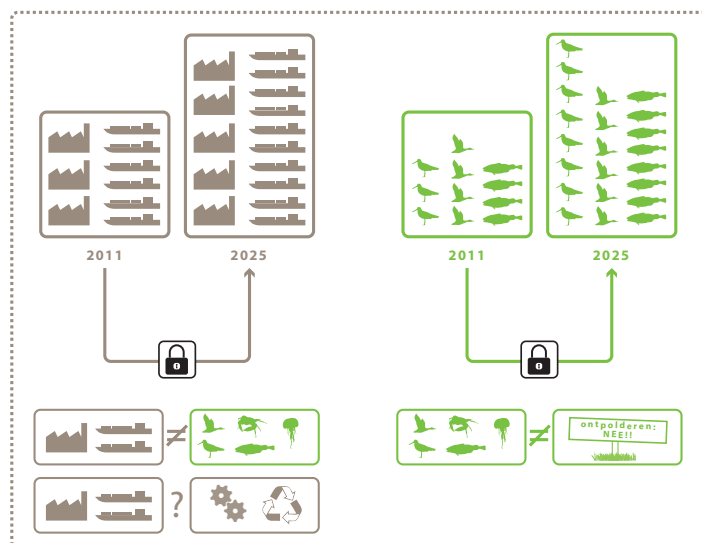
PROBLEMSCHETS & ONTWIKKELINGEN

De Westerschelde is de enige zeetak in de Zuidwestelijke delta waar het estuarium een open verbinding met de Noordzee heeft. Dankzij de getijdendynamiek en de overgang van zoet naar zout water komt hier, ondanks invloed van de mens, een breed scala aan bijzondere ecosystemen voor met een rijke diversiteit aan planten en dieren.

Vanwege deze bijzondere natuurwaarden is de Westerschelde (inclusief het Verdrongen Land van Saeftinghe) aangewezen als Natura 2000-gebied. Deze gebieden zijn aangewezen als speciale beschermingszones in het kader van de Europese Vogel- en/of Habitatrichtlijn en zijn onderdeel van het omvangrijke Europese Natura 2000-netwerk. Voor elk van de habitattypen en soorten waarvoor het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe is aangewezen zijn instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd. Nieuwe ontwikkelingen mogen geen afbreuk doen aan deze instandhoudingsdoelstellingen en zijn daardoor niet altijd mogelijk of alleen in aangepaste vorm.

Probleem: de Westerschelde zit op slot voor ontwikkeling

Havens, scheepvaart en natuur kunnen niet ontwikkelen
- havenuitbreiding gaat niet samen met natuur
- havenontwikkeling moet duurzaam zijn, maar hiervoor is geen concrete uitwerking
- natuur kan niet of nauwelijks ontwikkeld worden, onder meer vanwege weerstand tegen ontpolderen

Blijvende negatieve effecten als gevolg van een ontwikkeling kunnen leiden tot een compensatieverplichting. Compenserende maatregelen, zoals ontpoldering, stuiten echter op veel weerstand vanuit de omgeving en blijken daardoor moeilijk te realiseren. Zowel economische- als natuurontwikkelingen zijn op deze wijze moeilijk realiseerbaar of worden vertraagd/beperkt.

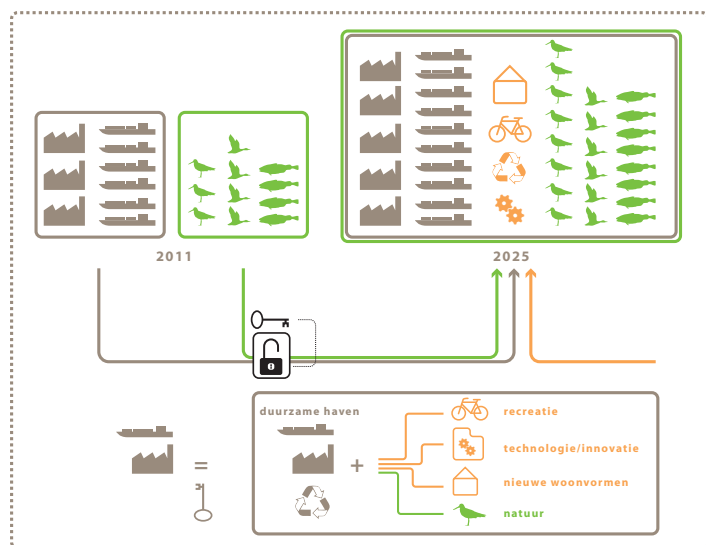
Rond de Westerschelde is veel economisch potentieel, denk aan recreatie, de (petro) chemische industrie en de transportsector. Inzoomend op de transportsector ondergaan de havens aan de Westerschelde de komende tijd een groeispurt. Rondom Terneuzen staan er verschillende aanpassingen en uitbreidingen op het programma, vanwege een grote vraag naar capaciteitsuitbreiding. Het havengebied bij Terneuzen, de sluis bij Terneuzen en het kanaal Gent-Terneuzen moeten worden aangepast vanwege de ontwikkeling van de bio-based industrie en de verwachte toename van (tonnage van) schepen die van en naar Noord-Frankrijk varen. Deze ontwikkelingen hebben ook hun impact op de omgeving en de natuur in het bijzonder. Zeeland Seaports verplicht zichzelf om economische groei alleen toe te staan met inachtneming van het milieu en de omgeving. De duurzaamheidsdoelstellingen en aandacht voor natuur of mogelijke natuurcompensatie voor de beoogde ontwikkelingen blijken in de praktijk echter moeilijk realiseerbaar. Zeeland Seaports voelt zich rentmeester van de Westerschelde, maar juist in dit gebied zijn door de aanwijzing als Natura2000-gebied grenzen gesteld aan ontwikkelingen.

Dit biedt uitdagende mogelijkheden om de havenontwikkeling aan te grijpen als impuls voor gebiedsontwikkeling, wat een positieve sociaal-economische invloed heeft.

SUSTAINABLE DELTA TOOLBOX

Het bovenstaande vraagt om een nieuwe en integrale benadering van de problematiek en een creatieve aanpak van deze complexe uitdaging. Integrale gebiedsontwikkeling, met de verschillende stakeholders als ambassadeur, is de beste oplossing om grootschalige plannen in Zeeland te realiseren.

De samenwerking tussen verschillende lokale/regionale stakeholders creëert draagvlak omdat dit laat zien dat er samengewerkt wordt om tot ontwikkeling te komen. Dit creëert meer draagvlak dan een overheid die individueel opereert waardoor plannen 'opgelegd' worden aan de regio.

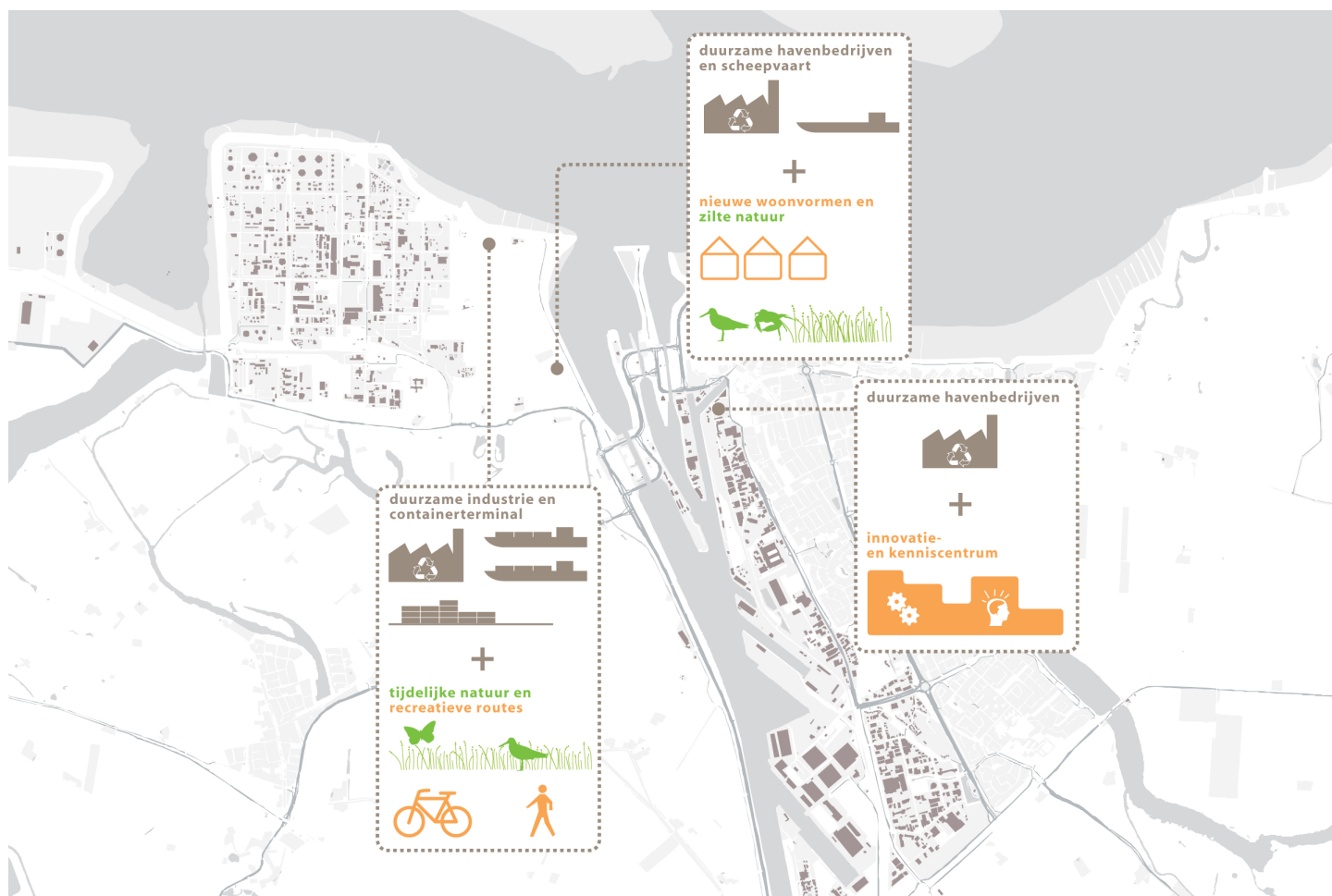

De sleutel voor ontwikkeling van havens, scheepvaart en natuur is een integrale strategie. Havenontwikkeling moet een impuls betekenen voor natuur, sociaal-economische en gebiedsontwikkeling.

De 'Sustainable Delta Toolbox' heeft als doel de mogelijkheden tot koppeling tussen economische ontwikkeling, natuur en versterking van de omgeving inzichtelijk te maken. De toolbox brengt op verschillende schaalniveaus in beeld waar synergie kan worden gevonden tussen deze drie elementen. Vervolgens geeft de toolbox een waardeoordeel over de combinaties die tussen deze verschillende ontwikkelingen mogelijk zijn. Door middel van 'opportunity mapping' (het in kaart brengen van kansen) worden kansen visueel inzichtelijk gemaakt.

Met behulp van de toolbox zullen concrete ingrepen benoemd worden om de ontwikkeling of transformatie in de haven te versterken met een impuls voor natuur en omgeving. De ingrepen/bouwstenen zullen op verschillende schaalniveaus worden uitgewerkt. De 'Sustainable Delta Toolbox' wordt op deze manier een instrument om de ontwikkelingen rondom de Westerschelde duurzaam in te richten. Ook bij andere economisch gedreven initiatieven, kunnen vanuit de toolbox bouwstenen worden gekozen om het gebied integraal en duurzaam te ontwikkelen. De toolbox kan zo ook breder worden toegepast.

Door het inzetten van de 'Sustainable Delta Toolbox' worden de economische ontwikkelingen uitvoerbaar én wordt de natuur- en omgevingswaarde versterkt; niet alleen de havens en scheepvaart, maar de gehele regio zal er 'Wel bij varen'.

Voorbeeld van een opportunity map die tot stand komt door de 'Sustainable Delta Toolbox' toe te passen in de haven van Terneuzen

HAVEN

duurzame ontwikkeling en uitbreiding

bouwstenen:

- bio-based industry
- nieuwe sluis Terneuzen
- verbreding industrie/bedrijven
- duurzame containerterminal
- verbreding kanaal Gent-Terneuzen
- braakliggend terrein
- uitbreiding aanlegplaatsen schepen
- Cradle 2 Cradle

NATUUR

compensatie en ontwikkeling

bouwstenen:

- meervoudig grondgebruik
- compensatie langs het kanaal
- inlandse natuur
- bufferzone
- tijdelijke natuur
- zilte natuur aan de randen

OMGEVING

gebiedsontwikkeling en energie

bouwstenen:

- zonne-energie
- energie uitwisseling
- blue energy (zout-zoet)
- kennis en innovatie
- aquacultuur
- efficiënt watergebruik
- recreatie
- nieuwe woonvormen

Eerste concept en globale opzet voor de 'Sustainable Delta Toolbox'

Onder de drie thema's (haven, natuur en omgeving) worden verschillende bouwstenen voorgesteld die onderling kunnen worden gecombineerd en samen dienen als ruimtelijke oplossing in het havengebied. De toolbox zal concreet worden uitgewerkt op verschillende schaalniveaus. De bouwstenen braakliggend terrein, tijdelijke natuur en recreatie zijn gecombineerd*.

*Een haven heeft vaak braakliggende terreinen door het schuiven met capaciteit voor aangekochte gronden. Dit zijn gebieden die geoptimaliseerd moeten worden of vragen om herontwikkeling. Door het combineren van verschillende bouwstenen uit de 'Sustainable Delta Toolbox', worden oplossingen aangedragen voor zo'n ontwikkeling. Dit zou bijvoorbeeld kunnen betekenen dat een braakliggend terrein geschikt kan worden gemaakt voor tijdelijke natuur. Deze bijzondere natuurgebieden in de haven kunnen beleefbaar worden gemaakt voor de recreant door het aanleggen van fietsroutes, informatievoorziening en uitzichtpunten.

UITWERKING

Een plan heeft alleen écht waarde als het ook toepasbaar en realistisch is. Om met een praktisch bruikbaar en goed uitgewerkt plan de volgende fase in te gaan, is naast een goed stappenplan ook een goede afstemming met stakeholders van groot belang. Contact met stakeholders tijdens het uitwerken van het plan zorgt voor draagvlak vanuit de omgeving. Het is niet langer een plan, opgesteld vanuit één belangenpartij, maar een gezamenlijk product, waar milieu-organisaties, economische spelers (zoals het havenbedrijf), overheden en inwoners hun bijdrage aan hebben kunnen leveren.

In iedere fase zullen de teamleden naast inbreng vanuit hun vaktechnische kennis ook afstemming zoeken met de betreffende stakeholders in de omgeving, ieder vanuit zijn eigen netwerk. Daarnaast wordt rond het team en “supportgroup” (ondersteunend team) gevormd van voornamelijk specialisten vanuit Royal Haskoning en de Wageningen Universiteit die voor specifieke deelaspecten een bijdrage aan het project zullen leveren. Naast specialisten met lokale of vaktechnische kennis, zoals civiele techniek, watervoorziening, ruimtelijke ontwikkeling en havenontwikkeling, zal vanuit deze supportgroup ook communicatieve inzet worden geleverd als ondersteuning bij afstemming met lokale partijen om zo bij te dragen aan draagvlak voor het plan.

De effecten van de verschillende synergie-bouwstenen worden in kaart gebracht vanuit een breed maatschappelijk perspectief. Dit houdt in dat zowel de directe kosten voor de investering alsook voor beheer en onderhoud worden geanalyseerd. Hiermee worden ook de geldstromen die het kan opleveren en tevens de mogelijke economische spin-offs, ecosysteemdiensten en effecten op natuur, veiligheid en leefomgeving gekwantificeerd. Ook kosten die vermeden kunnen worden op andere gebieden kunnen onderdeel vormen van de effecten. Voor een analyse van de effecten op natuur willen wij aansluiten bij de door het PBL ontwikkelde Natuurpuntenmethodiek.

Voor de uitwerking van ons idee tot een realistisch en toepasbaar plan hebben wij de volgende fasering voor ogen:

1. Analyse van het gebied; zowel geprogrammeerde (ruimtelijke) ontwikkelingen, nautische ontwikkelingen (uitbreiding havencapaciteit) alsook ecologische ontwikkelingen (beheerplan Westerschelde).
2. Doorvertaling in feiten en cijfers; (geplande) investeringskosten, transportbewegingen, arbeidsplaatsen, havenareaal, omzetprognoses, ecologische waarden uitgedrukt in euro's, analyse van trends.
3. Analyse en typering van haven- en natuurgebieden; concrete inventarisatie van samenstelling, vaststellen van uitbreidingsgebieden en gebruiksverwachtingen van zowel de havenomgeving als de natuurwaarde in het gebied (in samenwerking met Zeeland Seaports en natuur-organisaties).
4. Opstellen toolbox en vullen met bouwstenen, zoals technisch/innovatieve oplossingen. Hieraan wordt een labeling-systeem gekoppeld (labeling van financiële, maatschappelijke en ecologische waarde).
5. Uitwerken toolbox-bouwstenen voor bekende, geprogrammeerde ontwikkelingen in Terneuzen en de directe omgeving.
6. Verankering toolbox; Beschrijving hoe de toolbox een vaste plaats kan krijgen in de besluitvorming in de regio en hoe deze gevuld kan blijven met nieuwe suggesties voor toekomstige ontwikkelingen, juridische verankering en draagvlak.

Het ontwikkelen en vervolgens blijven aanvullen van de toolbox is een iteratief proces. Experts vanuit het team en commitment van alle stakeholders leidt tot een lijst van plannen die steeds kan worden aangevuld met venieuwende uitvoerbare ideeën die daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden.

VOORTRAJECT

Het team Royal Haskoning/WUR is sinds een aantal weken bezig met het vormgeven van de inzending voor de Delta Water Award. Het kernteam en de support group (allen ‘young professionals’) zijn meerdere malen bij elkaar gekomen bij Royal Haskoning in Rotterdam en Goes tijdens brainstorm- en creatieve denksessies. Samen zijn we tot een integraal en passend voorstel gekomen voor de Delta Water Award.

TEAM

Het kernteam wordt hieronder aan u voorgesteld. Het ondersteunend team bestaat uit: Wouter Stempfer (Ecoloog), Josanne Derks (Drinkwater specialist), Inge Kateman (Havens en scheepvaart), Hilde van Duijn (Strategie & management), Leslie Mooyaart (Constructieve waterbouwkunde), Thomas Vijverberg (Hydraulica specialist), Natalie Rambat (Projectleider/werkvoorbereider), Tjeerd Driessen (Adviseur kust en rivieren) en Joost Lansen (Flood risk expert).

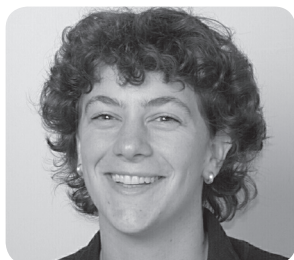
Wij zijn enthousiast om samen met de professionele partners en betrokken studenten deze uitdaging aan te gaan en ons idee verder uit te werken en vorm te geven. Zo zorgen we voor een 'Welvarende Westerschelde' in de nabije toekomst!

Chris Visser is adviseur waterketens bij Royal Haskoning, studeerde Aquatische Ecotechnologie aan de Hogeschool Zeeland en woont, werkt én recreert al enkele jaren met veel plezier in de Zuidwestelijk delta. Chris opereert vanuit Goes als vooruitgeschoven post voor de divisie Water in de regio. Hij bedient zowel bedrijven als overheden met water gerelateerde vraagstukken, vaak in de rol van intermediair. Ook in dit project zal hij zich, naast zijn creatieve inzet, richten op deze interactie.

Bas van Son is adviseur havens en waterbouw bij Royal Haskoning. Hij is afgestudeerd als kust-waterbouwkundige aan de TU Delft. Tijdens en na zijn studie is hij betrokken geweest bij experimentele waterbouwprojecten in de Oosterschelde (zandsuppletie op de Galgeplaat) en langs de Westerschelde (waterveiligheid van primaire waterkering). Hij streeft als ingenieur dan ook naar de vorming van een schakel tussen wetenschappelijke diepgang en bestuurlijke breedte.

Christianne van Dijk is als econoom verantwoordelijk voor het realiseren van heldere overzichten van kosten en baten van nieuwe projecten. Havens en water zijn haar belangrijkste aandachtsgebieden. Om dit ook in Zeeland te ontwikkelen spreekt haar erg aan; een gebied met een enorm potentieel en tevens de geboortegrond van haar grootouders. Als speerpunt streeft zij ernaar om door intensief samen te werken met de klant en de technische experts de meest gunstige oplossing te identificeren.

Marten Hillen houdt zich bezig met de coördinatie van het Royal Haskoning/WUR kernteam. Hij is afgestudeerd aan de TU Delft op delta-evolutie en geïnteresseerd in deltaproblematiek, waar maatschappij en waterbouwkunde samenkomt. Vanuit 'Building with Nature' houdt Marten zich bezig met de Zuidwestelijke delta en hij werkte recent aan klimaatbestendige scenario's voor Schouwen-Duiveland. Marten zorgt ervoor dat er veel enthousiasme in de groep blijft gedurende het gehele project!

Christiaan van der Zwan studeert Ruimtelijke Planning aan de Universiteit Wageningen. Als Zeeuw heeft hij vaak tegen weer en wind alle facetten van het Zeeuwse landschap ontdekt vanaf zijn fiets naar zijn middelbare school in Goes alsook naar zijn HBO opleiding Aquatische Ecotechnologie in Vlissingen. Hij is op de hoogte van vele lopende projecten en betrokken geweest bij een aantal ontwikkelingen op het gebied van gebiedsontwikkeling in Zeeland. Met zijn contacten in zowel Wageningen als Zeeland legt hij graag verbanden tussen theoretische en praktische kennis.

Johanna Bouma is landschapsarchitect bij VHP/Royal Haskoning. De projecten waaraan zij werkt zijn vaak integrale water- en rivieropgaven. Tijdens haar bijdrage in het project 'Waterdunen' is haar interesse gewekt voor de integrale gebiedsontwikkeling in Zeeland. Binnen het kernteam van de Delta Water Award zal zij zich verdiepen in ruimtelijke kwaliteit en gebiedsontwikkeling en zal ze zorgen voor de visuele vertaling van het voorstel.

Delta Water Award

ideas on a new level

Inschrijfformulier

Datum van Inzending 5 mei 2011

Naam van het team	Team Royal Haskoning/WUR
Naam teamcaptain	Chris Visser
Adresgegevens	Royal Haskoning - Goes Postbus 4 4460 AA GOES
Telefoonnummer	0113-395517
Emailadres	c.visser@royalhaskoning.com

Informatie teamleden:

Naam	Achtergrond studie	Organisatie	Huidige functie	Leeftijd
Chris Visser	Aquatisch Ecotechnologie, HZ Land & Watermanagement	Royal Haskoning	Adviseur Waterketens	35
Bas van Son	Civiele Techniek, TU Delft	Royal Haskoning	Adviseur Havens & Waterbouw	28
Christianne van Dijk	Economische wetenschappen, RUG	Royal Haskoning	Econoom	31
Marten Hillen	Civiele Techniek, TU Delft	Royal Haskoning	Adviseur Kust & Rivieren	29
Christiaan van der Zwan	Aquatisch Ecotechnologie, HZ Land use Planning, WUR	Wageningen Universiteit	Student	28
Johanna Bouma	Landschapsarchitectuur, WUR	Royal Haskoning / VHP	Landschapsarchitect	28

Verzend per email

Voor meer informatie en het wedstrijdreglement ga naar www.deltawateraward.com

